

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 487/2024-26

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ladislava Duditša a sudcov Libora Duľu (sudca spravodajca) a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného advokátom JUDr. Jurajom Gavalcom, Piešťanská 3, Trnava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Tdo/77/2023 z 15. mája 2024 takto

r o z h o d o l :

- Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Tdo/77/2023 z 15. mája 2024 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľa na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 36 ods. 1 v spojení s čl. 8 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Tdo/77/2023 z 15. mája 2024 **z r u š u j e a v e c m u v r a c i a** na ďalšie konanie.
- Najvyšší súd Slovenskej republiky **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania v sume **456,54 eur** a uhradiť ich právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkové okolnosti prípadu

1. Uznesením č. k. IV. ÚS 487/2024-10 z 1. októbra 2024 ústavný súd prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľa, ktorou sa domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného

práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) v spojení s čl. 8 ods. 2 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením najvyššieho súdu sp. zn. 1Tdo/77/2023 z 15. mája 2024. Sťažovateľ navrhuje napadnuté rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie a priznať mu náhradu trov vzniknutých v konaní pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ bol rozsudkom Okresného súdu Senica sp. zn. 2 T 52/2019 z 13. apríla 2022 uznaný za vinného z prečinu nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami podľa § 294 ods. 1 Trestného zákona a zločinu nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami podľa § 294 ods. 2 Trestného zákona, za čo mu bol uložený súhrnný trest odňatia slobody vo výmere 6 rokov so zaradením do ústavu na výkon trestu so stredným stupňom stráženia. Zároveň bol sťažovateľovi uložený aj trest prepadnutia veci, a to 1 ks krátkej pištole čiernej farby vzoru 27, značky ČZ, kal. 7.65, výr. č. 475043, 1 ks zásobníka z uvedenej zbrane s označením P. Model 27, 1 ks zelenej krabičky s názvom Sellier & Bellot, 1 ks červeno-šedej krabičky s názvom Sellier & Bellot. Napokon bol podľa § 42 ods. 2 Trestného zákona spolu s uložením súhrnného trestu zrušený výrok o treste, ktorý bol sťažovateľovi uložený skorším rozsudkom okresného súdu sp. zn. 1 T 88/2017 z 11. januára 2018 v spojení s uznesením Krajského súdu v Trnave sp. zn. 5 To 40/2018 z 19. júla 2018, ako aj všetky ďalšie rozhodnutia na tento výrok obsahovo nadväzujúce, ak vzhľadom na zmenu, ku ktorej došlo zrušením, stratili podklad.

3. Krajský súd ako odvolací súd rozsudkom sp. zn. 3 To 56/2022 z 29. novembra 2022 podľa § 321 ods. 1 písm. d) v spojení s § 321 ods. 3 Trestného poriadku zrušil rozsudok okresného súdu sp. zn. 2 T 2/2019 z 13. apríla 2022 vo výroku o treste a spôsobe jeho výkonu a sám podľa § 322 ods. 3 Trestného poriadku sťažovateľovi uložil súhrnný trest odňatia slobody vo výmere 6 rokov so zaradením do ústavu na výkon trestu so stredným stupňom stráženia. Zároveň sťažovateľovi uložil aj trest prepadnutia veci 1 ks krátkej pištole čiernej farby vzoru 27, značky ČZ, kal. 7.65, výr. č. 475043, 1 ks zásobníka z uvedenej zbrane s označením P. Model 27, 1 ks zelenej krabičky s názvom Sellier & Bellot, 1 ks červeno-šedej krabičky s názvom Sellier & Bellot. Napokon podľa § 42 ods. 2 Trestného zákona zrušil výrok o treste, ktorý bol sťažovateľovi uložený skorším rozsudkom okresného súdu sp. zn. 1 T 88/2017 z 11. januára 2018 v spojení s uznesením krajského súdu sp. zn. 5 To 40/2018 z 19. júla 2018, ako aj všetky ďalšie rozhodnutia na tento výrok obsahovo nadväzujúce, ak vzhľadom na zmenu, ku ktorej došlo zrušením, stratili podklad.

4. Najvyšší súd napadnutým rozhodnutím odmietol podľa § 382 písm. c) Trestného poriadku sťažovateľom podané dovolanie, ktoré podal podľa § 371 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku, teda že súd rozhodol v nezákonnom zložení, a podľa § 371 ods. 1 písm. g) Trestného poriadku, teda že rozhodnutie je založené na dôkazoch, ktoré neboli vykonané zákonným spôsobom.

5. Z príloh ústavnej sťažnosti vyplýva, že krajský súd svojím uznesením sp. zn. 6 Nto 8/2019 z 27. augusta 2019 rozhodol podľa § 23 ods. 1 Trestného poriadku o neodňatí trestnej veci sťažovateľa z pôsobnosti okresného súdu na podklade návrhu predsedu tohto súdu, ktorý požadoval prikázanie veci na rozhodnutie inému okresnému súdu v územnej pôsobnosti krajského súdu z dôvodu nesplnenia podmienky náhodného výberu sudcu podľa § 51 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len

„zákon č. 757/2004 Z. z.“) vec pridelit' jednému z aspoň dvoch senátov, samosudcov alebo súdnych úradníkov.

6. K takejto situácii došlo v dôsledku vylúčenia pôvodnej zákonnej sudkyne z prejednávania a rozhodnutia v trestnej veci sťažovateľa (ktorej bola trestná vec sťažovateľa pridelená náhodným výberom za situácie jej prvotného možného pridelenia dvom sudcom pôsobiacim na okresnom súde), v dôsledku čoho tak pri následnom prerozdelení trestnej veci sťažovateľa inému/d'alšiemu zákonnému sudcovi ju bolo možné pridelit' iba jednému (rozumej aj len jedinému) d'alšiemu sudcovi na okresnom súde, pričom táto situácia generovala predmetný návrh predsedu okresného súdu na prikázanie trestnej veci sťažovateľa inému okresnému súdu v územnej pôsobnosti krajského súdu.

7. Krajský súd, odvolávajúc sa na rozhodovaciu prax najvyššieho súdu (vo veciach vedených pod sp. zn. 2 Ndt 41/2018 a sp. zn. 3 Ndt 2/2013), vyslovil právny názor, podľa ktorého sa za dôležitý dôvod na prikázanie veci inému súdu považuje zaujatosť zákonných sudcov, ktorá sa však musí týkať všetkých sudcov daného súdneho telesa, nielen niektorých, a pokiaľ takáto situácia nastane, „... *neexistuje v tomto smere dôležitý dôvod na odňatie veci príslušnému súdu.*“. Extrapoláciou tejto tézy do sťažovateľovej veci to potom znamená, že ak nastane situácia, že trestná vec je po podaní obžaloby náhodným výberom pridelená pomocou technických a programových prostriedkov schválených ministerstvom zákonnému sudcovi tak, že je splnená podmienka jej prvotného pridelenia jednému z aspoň dvoch senátov, samosudcov alebo súdnych úradníkov, a následne dôjde k vylúčeniu zákonného sudcu na základe rozhodnutia nadriadeného súdu a následnému prerozdeleniu trestnej veci opätovne pomocou technických a programových prostriedkov schválených ministerstvom d'alšiemu sudcovi zaradenému rozvrhom práce na rozhodovanie trestných vecí, hoci je sudca, ktorému bola vec pridelená, už iba jediným sudcom zaradeným rozvrhom práce na rozhodovanie trestných vecí, dôjde k naplneniu účelu § 51 ods. 1 zákona č. 757/2004 Z. z., ktorým je eliminovanie možnosti ovplyvňovania pridelenia vecí, a takto určený zákonný sudca je sudcom zákonným.

8. Najvyšší súd v napadnutom uznesení už predostretý názor krajského súdu aproboval, keď použitím teleologickej redukcie ako interpretačného nástroja vyložil obsah zákonnej úpravy § 51 ods. 1, 2, 4 písm. d) zákona č. 757/2004 Z. z. tak, že podmienka pridelenia veci náhodným výberom jednému z aspoň dvoch senátov sa vzťahuje na jej prvotné pridelenie po napadnutí veci súdu. Zákonný pojem náhodného výberu nemožno podľa najvyššieho súdu vnímať izolovane, keďže jeho neoddeliteľnou súčasťou je aj jeho d'alšie zákonné znenie, a to „*aby bola vylúčená možnosť ovplyvňovania pridelenia veci.*“. Teda ak je už pri prvom nápade veci súdu zrejmé, že vec môže byť pridelená len medzi dva senáty a k prvému prideleniu veci došlo náhodným výberom, je nespochybniteľné, že v prípade vylúčenia pôvodného senátu môže byť vec automaticky podľa vopred známych kritérií v zmysle rozvrhu práce pridelená druhému senátu, keďže neexistujú žiadne pochybnosti o manipulácii v zmysle ovplyvňovania pridelenia veci. Podmienka náhodného pridelenia veci podľa § 51 ods. 4 písm. d) zákona č. 757/2004 Z. z. je teda splnená aj vtedy, ak pri následnom prerozdelení veci inému senátu alebo sudcovi je podľa vopred známych a určených podmienok k dispozícii už len jeden senát alebo samosudca.

II. Argumentácia sťažovateľa

9. Sťažovateľ v rámci svojej argumentácie nesúhlasí s výkladom § 51 ods. 1, 2 a 4 písm. d) zákona č. 757/2004 Z. z. krajským súdom (bod 7), ako ani najvyšším súdom v napadnutom uznesení (bod 8), keďže výnimky z náhodného pridelovania vecí nemožno vykladať tak extenzívne, ako to robí najvyšší súd, a už vôbec nie až tak extenzívne, že dôjde k vytvoreniu nového pravidla, ktoré prípady výnimiek *contra verbis legis* rozširuje nad výpočet ustanovený v § 51 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z. Podľa sťažovateľa je to práve náhodnosť a objektivita výberu sudcov, ktorými sa (ako bazálnymi komponentmi) vytvára v modernom demokratickom štáte dôvera „v *inak anonymné, byrokratické súdnictvo*“ a zároveň aj zabezpečuje v materiálnej rovine realizácia základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy. Sťažovateľ zastáva názor, že v jeho prípade nebol dodržaný výber náhodného sudcu, pretože pôvodne konajúca sudkyňa bola vo veci vylúčená a pri následnom prerozdelení vecí inému/d ďalšiemu sudcovi nebol dodržaný výber aspoň z dvoch senátov, resp. samosudcov a vec pripadla sudcovi vopred známemu. Na tento stav nereagoval ani krajský súd, keď svojím uznesením sp. zn. 6 Nto 8/2019 z 27. augusta 2019 neodňal predmetnú trestnú vec okresnému súdu, a to napriek tomu, že (i) okresný súd o to sám žiadal a (ii) medzi výnimky z pridelovania vecí medzi aspoň dva senáty (§ 51 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z.) nepatrí rozhodovanie o vylúčení sudcov.

III. Vyjadrenie najvyššieho súdu

10. Najvyšší súd vo vyjadrení k dôvodom ústavnej sťažnosti č. k. KP 3/2024-390 z 15. októbra 2024 zotrval na svojej argumentácii uvedenej v napadnutom rozhodnutí a navrhol ústavnej sťažnosti sťažovateľa nevyhovieť.

11. Keďže najvyšší súd vo svojom vyjadrení už neuviedol žiadne nové skutočnosti a na ústavnú sťažnosť sťažovateľa reagoval len rekapituláciou dôvodov uvedených v napadnutom rozhodnutí, ústavný súd už nepovažoval za vhodné a účelné predkladať sťažovateľovi stanovisko najvyššieho súdu k jeho ústavnej sťažnosti, keďže od prípadnej repliky sťažovateľa nemožno očakávať inú než už ním uvedenú argumentáciu.

IV. K ústnemu pojednávaniu

12. Ústavný súd v danom prípade upustil od ústneho pojednávania, pretože na základe podaní účastníkov dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde).

V. Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

V.1. Obsah základného práva na zákonného sudcu:

13. Podľa čl. 48 ods. 1 ústavy nikoho nemožno odňať jeho zákonnému sudcovi. Príslušnosť súdu ustanoví zákon.

14. Základné právo na zákonného sudcu predstavuje v právnom štáte jednu zo základných garancií nezávislého a nestranného rozhodovania súdu a sudcu. Táto zásada je ústavnou zárukou pre každého účastníka konania, že v jeho veci budú rozhodovať súd a sudcovia, ktorí sú na to povolaní podľa vopred známych pravidiel, ktoré sú obsahom rozvrhov práce upravujúcich pridelovanie súdnych prípadov jednotlivým sudcom tak, aby bola zachovaná zásada pevného pridelovania súdnej agendy a aby bol vylúčený (pre rôzne dôvody a rozličné účely) výber súdov a sudcov „*ad hoc*“ (m. m. I. ÚS 239/04, IV. ÚS 257/07). Rozhodovanie vecí zákonným sudcom (aj súdom) je tak základným predpokladom na naplnenie podmienok spravodlivého súdneho konania (IV. ÚS 345/09).

15. Prvoradým účelom základného práva na zákonného sudcu vyplývajúceho z čl. 48 ods. 1 ústavy je zabrániť tomu, aby súd, ktorý má konkrétnu vec prerokovať a rozhodnúť, bol obsadený spôsobom, ktorý by sa dal označiť za svojvoľný alebo prinajmenšom za účelový. Toto základné právo je na podústavnej úrovni konkretizované predovšetkým v procesných kódexoch a v predpisoch upravujúcich organizáciu súdnictva a postavenie sudcov.

16. Pojem zákonného sudcu je tak definovaný viacerými na seba nadväzujúcimi kritériami, ktoré súčasne tvoria navzájom prepojené garancie reálneho obsahu tohto základného práva.

17. K týmto kritériám patrí v prvom rade vecná, funkčná a miestna príslušnosť súdov. Potom nasleduje obsadenie súdu, ktoré je v procesných poriadkoch a v zákone č. 757/2004 Z. z. vymedzené od samosudcu až po rozmanité rozhodovacie útvary (senáty) zložené z troch a viacerých sudcov. Na to nadväzuje zásada (náhodného) pridelovania vecí jednotlivým sudcom alebo senátom v súlade s pravidlami obsiahnutými v rozvrhu práce a spôsobom, ktorý určuje zákon. Z už uvedeného vyplýva, že zákonnosť súdu musí byť založená na jeho zložení. Súd zriadený zákonom musí byť obsadený zákonným spôsobom.

18. V posudzovanej veci má význam skúmanie, či bola najvyšším súdom rešpektovaná zásada (náhodného) pridelovania vecí jednotlivým samosudcom alebo senátom v súlade s pravidlami a spôsobom, ktorý určuje zákon č. 757/2004 Z. z.

V.2. Záonné záruky dodržiavania zásady pridelovania vecí jednotlivým samosudcom alebo senátom:

19. Podľa § 3 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z. zákonný sudca je sudca, ktorý vykonáva funkciu sudcu na príslušnom súde a bol určený v súlade so zákonom a s rozvrhom práce na konanie a rozhodovanie o prerokúvanej veci. Ak súd rozhoduje v senáte, zákonnými sudcami sú všetci sudcovia určení podľa rozvrhu práce na konanie a rozhodovanie v senáte.

20. Podľa § 51 ods. 1 zákona č. 757/2004 Z. z. ak tento zákon neustanovuje inak, veci určené podľa predmetu konania sa v súlade s rozvrhom práce pridelujú jednotlivým senátom, samosudcom, súdnym úradníkom a notárom náhodným výberom pomocou technických prostriedkov a programových prostriedkov schválených ministerstvom tak, aby bola vylúčená možnosť ovplyvňovania pridelenia vecí.

21. Podľa § 51 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z. podmienka náhodného výberu podľa odseku 1 je splnená vtedy, ak sa má vec prideliť jednému z aspoň dvoch senátov, samosudcov alebo súdnych úradníkov.

22. Podľa § 51 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z. ak nie je možné prideliť vec náhodným výberom a ide o potrebu pridelenia veci na rozhodnutie bez zbytočného odkladu v prípadoch rozhodovania o ustanovení obhajcu, o príkaze na zatknutie, o väzbe, o príkaze na domovú prehliadku, o príkaze na odpočúvanie a záznam telekomunikačných činností, o príkaze na vyhotovovanie obrazových, zvukových alebo iných záznamov, o príkaze na vyšetrovanie duševného stavu, o súhlase na použitie informačno-technických prostriedkov, o neodkladnom opatrení podľa osobitného zákona a v ďalších prípadoch ustanovených osobitným zákonom, veci sa pridelujú v súlade s rozvrhom práce spôsobom určeným v rozvrhu práce tak, aby bola vylúčená možnosť ovplyvňovania pridelenia vecí. Na príslušnom mestskom súde sa do rozvrhu služieb podľa § 50 ods. 2 písm. h) zaraďujú všetci sudcovia, ktorých prevažujúci obsah ich rozhodovacej činnosti tvorí trestnoprávna agenda.

23. Podľa § 51 ods. 4 zákona č. 757/2004 Z. z. ak odsek 5 neustanovuje inak, náhodným výberom pomocou technických prostriedkov a programových prostriedkov schválených ministerstvom sa podľa rozvrhu práce alebo jeho zmeny prerozdeľujú už pridelené veci aj v prípade

- a) dlhodobej šesť týždňov presahujúcej neprítomnosti zákonného sudcu, ktorému bola vec pridelená,
- b) zmeny v obsadení súdu sudcami,
- c) výraznej nerovnomernosti zaťaženia sudcov a
- d) ak bol zákonný sudca, ktorému bola vec pridelená, z konania a rozhodovania vo veci vylúčený.

V.3. Právne závery ústavného súdu:

24. Z argumentačnej koncepcie najvyššieho súdu vyplýva, že východiskom jeho interpretácie označených ustanovení zákona č. 757/2004 Z. z. bolo nepochybne ich jazykové znenie, ktoré ale najvyšší súd považoval len za akési prvotné priblíženie k ich obsahu. Pri nachádzaní normatívneho významu interpretovaných pojmov najvyšší súd vzal do úvahy aj zásadu teleologického výkladu a výlučne prostredníctvom nej vyložil § 51 ods. 1, 2 a 4 písm. d) zákona č. 757/2004 Z. z. spôsobom redukujúcim jadro významu interpretovaného textu o náhodnom pridelovaní vecí. Keďže podstata námietok sťažovateľa smerovala práve proti interpretácii dotknutých ustanovení (bod 9), ku ktorej sa priklonil najvyšší súd, považuje ústavný súd za potrebné analyzovať práve túto časť odôvodnenia napadnutého rozhodnutia.

25. Z obsahu napadnutého rozhodnutia vyplýva, že novo koncipovanú tézu, podľa ktorej sa podmienka pridelenia veci náhodným výberom jednému z aspoň dvoch senátov vzťahuje na jej prvé pridelenie po napadnutí veci súdu, najvyšší súd odôvodnil na pozadí (i) skutočnosti, že v okolnostiach danej veci išlo o personálne menší súd, na ktorom v čase napadnutia veci sťažovateľa pôsobili v rámci trestnoprávnej agendy len dvaja samosudcovia, (ii) potreby špecializácie sudcov, ktorú implicitne myšlienkovito prepojil s právom sťažovateľa na špecializovaného zákonného sudcu, a (iii) zákonom ustanovenej požiadavky, „...aby bola vylúčená možnosť ovplyvňovania pridelenia vecí.“ (§ 51 ods. 1 zákona č. 757/2004 Z. z.).

26. Výkladovým nástrojom, prostredníctvom ktorého najvyšší súd formuloval svoj právny názor o postačujúcom prvotnom náhodnom pridelení veci, bola interpretačná metóda teleologickej

redukcie. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že označený výkladový prostriedok je z metodologického hľadiska určený výlučne na riešenie problému (zakrytej) medzery v zákone. Ide o situáciu, keď jazykový výklad normatívneho textu je v kolízii s jeho teleologickým pozadím, teda ak z pohľadu jazykového významu textu tento *prima facie* reguluje viac, než by mal z pohľadu jeho teleologického určenia. Tento problém v zásade nastáva v situácii, keď zákonodarca pri svojej normotvornej činnosti dostatočným spôsobom nerozlišuje určité skupiny prípadov, ktoré podľa svojho (odlišného) účelu rozlišovať má.

27. Načrtnutú argumentačno-interpretáčnú nezhodu medzi sťažovateľom a najvyšším súdom možno v abstraktnej rovine vyjadriť ako napätie medzi jazykovým výkladom normatívneho textu a jeho teleologickou interpretáciou zohľadňujúcou účel normatívneho pôsobenia (racionálne uvažujúceho) zákonodarcu.

28. Ústavný súd sa v rámci svojej rozhodovacej činnosti vyjadril k vzájomnému vzťahu medzi jazykovými výkladovými metódami a ostatnými metódami interpretácie normatívneho textu a uviedol, že k výkladu právnych predpisov a ich inštitútov nemožno pristupovať len z hľadiska textu zákona, a to ani v takom prípade, keď sa text môže javiť ako jednoznačný a určitý, ale predovšetkým podľa zmyslu a účelu zákona, ako aj v záujme ochrany ústavnoprávnych princípov vrátane ochrany základných práv. Jazykový výklad môže totiž v zmysle ustálenej judikatúry ústavného súdu predstavovať len prvotné priblíženie sa k obsahu právnej normy, ktorej nositeľom je interpretovaný právny predpis; na overenie správnosti či nesprávosti výkladu, resp. na jeho doplnenie či spresnenie potom slúžia ostatné interpretačné prístupy postavené na roveň gramatickému výkladu, najmä teleologický, systematický a historický výklad vrátane ústavne konformného výkladu, ktoré sú spôsobilé v kontexte racionálnej argumentácie predstavovať významný korektív pri zistení obsahu a zmyslu aplikovanej právnej normy (IV. ÚS 92/2012, I. ÚS 351/2010, m. m. I. ÚS 306/2010).

29. V kontexte postoja najvyššieho súdu k zisťovaniu obsahu interpretovaného textu možno nepochybne súhlasiť s jeho prístupom zvažovania aj iných než jazykových výkladových metód, najmä tých, ktoré sú spojené s rekonštrukciou úmyslu zákonodarcu, avšak nemožno s ním súhlasiť, pokiaľ ide o ich (izolovaný) výber, následnú aplikáciu a právne závery, ku ktorým dospel.

30. Vo všeobecnej a čiastočne zjednodušenej podobe možno vzťah medzi súdnou mocou a zákonodarnou mocou vyjadriť aj tak, že úlohou všeobecných súdov je zákony interpretovať a aplikovať, zatiaľ čo úlohou zákonodarcu je tieto zákony vytvárať. Toto vzájomné systémové oddelenie súdnej a zákonodarnej moci determinuje rozsah možnosti interpretácie právnej úpravy zo strany všeobecných súdov, pretože ak by táto interpretácia bola bezhraničná, tak naznačená del'ba moci by potom stratila akýkoľvek zmysel.

31. Právna metodológia vo väzbe na jazykový význam normatívneho textu rozlišuje na jednej strane medzi jeho výkladom a na strane druhej dotváraním (resp. tvorbou). Základným diferenčným kritériom prístupu medzi výkladom normatívneho textu (v užšom zmysle) a jeho dotváraním je problematika jadra interpretovaného textu a jeho neurčitej oblasti, ktorá otvára priestor na jeho reštriktívnu alebo extenzívnu interpretáciu, ktorej hranicou je jeho najširší možný výklad v rámci jeho neurčitej časti. V naznačenom priestore otvorenej (významovo neurčitej) textúry hovoríme o výklade, pričom problematika dotvárania práva súvisí s priestorom pohybujúcim sa buď za hranicou najširšieho možného významu textu (analógia) alebo s priestorom významovo užším ako

je samotné jadro interpretovaného textu (teleologická redukcia). Uvedené rozlišovanie nie je samoučelné, ale úzko súvisí s ústavnoprávne relevantným vymedzením hraníc výkladu realizovaných orgánmi aplikujúcimi právo (všeobecné súdy nevynímajúc).

32. Ako už bolo naznačené, všeobecným súdom predovšetkým prináleží normatívny text vykladať (v užšom zmysle) a vo výnimočných prípadoch v zásade aj dotvárať, avšak za predpokladu, že v prípade vykročenia mimo hraníc najširšieho významu pojmu (analógia) alebo redukujúc jeho významové jadro (teleologická redukcia) rešpektujú všeobecne uznávané metódy jeho dotvárania. Prípustnosť dotvárania práva zo strany orgánov aplikujúcich právo je z materiálneho hľadiska odôvodnená najmä tým, že zákonodarcu nedokáže a ani nemôže vopred domyslieť, a tým regulovať všetky možné situácie a alternatívy vývoja spoločenských vzťahov.

33. Keďže dotváranie práva okrem už naznačených súvislostí úzko súvisí aj s problematikou právnej istoty, je všeobecný súd pohybujúci sa za hranicami jazykového významu textu povinný k tejto záležitosti pristupovať nanajvýš obozretne a svoje závery aj náležite odôvodniť. Zároveň je potrebné uviesť, že sudcovské dotváranie práva má aj svoje vnútorné limity a nemožno ho považovať za všeobecne prípustnú metódu jeho nachádzania pre ktorúkoľvek oblasť právneho poriadku. Uvedené je potrebné citlivo vnímať zvlášť v oblastiach verejného práva, resp. práva definovaného jeho vertikálnou vzťahovou štruktúrou vrátane verejných subjektívnych práv, kde sa osobitne kladie zvýšený dôraz na jeho predvídateľnosť aplikácie, aby princíp právnej istoty jeho adresátov týmito pravidlami presadzovaný bol v čo najnižšej možnej miere dotknutý.

34. V prípade procesných pravidiel určovania príslušnosti súdu alebo pravidiel určovania zákonného sudcu je právna istota účastníkov súdneho konania nepochybne dotknutá na vysokom stupni, pretože ide o základné systémové pravidlá, ktoré sú komponentom a zároveň garanciou spravodlivého súdneho konania a v širšom zmysle utvárajúce koncept právneho štátu a sú úzko previazané so základným právom na nezávislý a nestranný súd (a v užšom zmysle aj na zákonného sudcu). Už z ich podstaty preto vyplýva, že musia byť vopred jasné a predvídateľné.

35. Sudcovské dotváranie práva ako nástroj jeho interpretácie z metodologického hľadiska prichádza do úvahy výnimočne a jedine v prípadoch tzv. kvalifikovaného nedostatku (medzery) v zákone, pričom v zásade platí, že o takejto medzere nemožno uvažovať v situáciách, keď jasný jazykový význam interpretovaného textu plne koreluje s historickým úmyslom zákonodarcu spravidla vyjadreným v dôvodovej správe k zákonu. Inými slovami, ak počiatočná medzera v zákone (otvorená alebo zakrytá) je prejavom vedomého rozhodnutia zákonodarcu, tak možnosti jeho dotvorenia zo strany všeobecného súdu sú obmedzené v tom smere, že sudca nie je oprávnený vyplniť vedomú medzeru v zákone. Istou výnimkou z toho prístupu je v zásade len podstatná zmena spoločenských podmienok v porovnaní s tými, ktoré boli prítomné v čase prijímania právnej úpravy, ktorej súčasťou je interpelovaný text, pri ktorom sa zvažuje jeho výklad mimo hraníc jeho jazykového významu. Nepochybne nemožno prehliadať ani situácie, keď všeobecný súd identifikuje vo vyjadrenej vôli zákonodarcu také nedostatky, ktoré sú v rozpore s ústavným poriadkom ako významovým celkom, tieto však nemožno preklenúť dotvorením práva, ale je povinnosťou všeobecného súdu v takom prípade prerušiť konanie a predložiť vec ústavnému súdu (čl. 144 ods. 2 ústavy) na konanie podľa čl. 125 ods. 1 ústavy.

36. Vychádzajúc z obsahu citovaných ustanovení, možno konštatovať, že vnútorná systematika pravidiel obsiahnutých v § 51 zákona č. 757/2004 Z. z. je postavená na konštrukte generálnej

klauzuly (§ 51 ods. 1 v spojení s § 51 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z.) a negatívnej enumerácie (§ 51 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z.). Z citovaných ustanovení vyplýva všeobecné pravidlo, podľa ktorého sa pridelenie vecí jednotlivým samosudcom alebo senátom uskutočňuje za kumulatívne splnených podmienok (i) náhodného výberu a (ii) pomocou technických prostriedkov a programových prostriedkov schválených ministerstvom tak, aby bola vylúčená možnosť ovplyvňovania pridelenia vecí. Zákonodarca podmienku náhodného výberu konkretizoval spôsobom, podľa ktorého jej splnenie nastane vtedy, ak sa má vec prideliť jednému z aspoň dvoch senátov, samosudcov alebo súdnych úradníkov (§ 51 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z.). Označená právna úprava ďalej obsahuje modifikácie základného pravidla náhodného výberu, ktoré ustanovuje prísne taxatívnym výpočtom (§ 51 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z.). Relevantnou okolnosťou, a to dokonca v rozhodujúcej miere, je aj to, že v prípade opätovného pridelenia vecí v situácii, ak bol zákonný sudca, ktorému bola vec pridelená, z konania a rozhodovania vo veci vylúčený [§ 51 ods. 4 písm. d) zákona č. 757/2004 Z. z.], do skupiny výnimiek zo všeobecného pravidla náhodného pridelenia nie je *expressis verbis* zahrnutá. Práve naopak, výslovne (aj) pre tento prípad zákonodarca textuálne zvýraznil požiadavku náhodného pridelenia vecí.

37. Je nepochybné, že každá právna norma má svoj účel a zmysel, ktorého rekonštrukcia je spätá s celou radou neistôt. Zmysel a účel možno abstrahovať aj z autentických dokumentov vypovedajúcich o vôli a zámeroch (historického) zákonodarcu, medzi ktoré patrí aj dôvodová správa.

38. Ústavný súd sa preto oboznámil so znením príslušnej časti dôvodovej správy k § 51 zákona č. 757/2004 Z. z., ktorá je v časti podstatnej pre toto konanie pomerne stručná, napriek tomu z obsahu rozpoznateľne vyplýva úmysel zákonodarcu zakotviť všeobecný princíp pridelenia vecí jednotlivým senátom, samosudcom alebo vyšším súdnym úradníkom za podmienok náhodného výberu «pomocou technických prostriedkov a programových prostriedkov schválených ministerstvom tak, aby bola vylúčená možnosť ovplyvňovania pridelenia vecí, t. j. „generátorom“». Dôvodová správa v tejto časti taktiež zvýrazňuje úmysel zákonodarcu prepájať všeobecný princíp náhodného pridelenia so súborom zákonom výslovne ustanovených výnimiek.

39. Z obsahu dotknutej právnej úpravy a na ňu nadväzujúcej dôvodovej správy je ďalej zrejmé, že spoločným menovateľom výnimiek z náhodného pridelenia vecí je istý privilegovaný charakter určitého typu predmetu konania, resp. rozhodovania s konzekvenciou zrýchleného vybavenia tejto záležitosti, čo vo svojej podstate zároveň umožňuje sprostredkovane rekonštruovať účel stojaci na pozadí dotknutej právnej regulácie (§ 51 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z.). Táto materiálna podstata výnimiek, ktorú možno koncentrovane vyjadriť ako požiadavku na urýchlené rozhodovanie v privilegovaných veciach (v zásade nemeritórneho charakteru), zjavne absentuje v prípadoch meritórneho rozhodovania v otázkach viny a ukladania trestu.

40. Bez významu nemôže ostať nepovšimnutou ani skutočnosť, že najvyšším súdom signalizované personálno-organizačné komplikácie tzv. malých súdov boli nepochybne prítomné aj v čase prijímania predmetnej právnej úpravy, pričom aj na personálne menej početných súdoch dochádzalo k diferenciacii civilnej a trestnej agendy a s tým súvisiacej špecializácii sudcov. Napriek týmto známym špecifikám malých súdov zákonodarca nepovažoval za dôležité a ani podstatné akokoľvek reagovať na tieto ich charakterové črty spôsobom ustanovenia výnimky zo všeobecného pravidla náhodného pridelenia vecí. Je nepochybné, že pri personálne menších súdoch je algoritmus

výberu medzi minimálne dvomi senátmi pri každom prerozdelení veci značne obmedzený, avšak ani táto obmedzenosť nespôsobuje neriešiteľnosť danej situácie (napr. náležitou úpravou rozvrhu práce, do úvahy prichádza aj delegácia vecí inému súdu zákonným postupom). Nad rámec už uvedeného možno uviesť, že tam, kde zákonodarca pre určitú oblasť spoločenských vzťahov považuje špecializáciu súdov za podstatnú, túto z legislatívneho hľadiska vyjadruje veľmi zreteľne, a to napríklad zriadením osobitných súdov (napr. správne súdy) alebo ustanovením kauzálnej príslušnosti všeobecných súdov, resp. správnych súdov. Závažnosť, ktorá sa stala predmetom pozornosti najvyššieho súdu s ohľadom na potrebu špecializácie sudcov pre oblasť trestnej agendy, stojí naďalej prinajmenšom na súdoch prvej inštancie mimo legislatívnej pozornosti zákonodarcu. Sumarizujúc už uvedené, možno konštatovať, že z dosiaľ uvedeného v zásade nič nenasvedčuje tomu, že medzi zákonodarcom vyjadreným textom analyzovanej právnej úpravy a jeho úmyslom by bolo akékoľvek vnútorné napätie alebo rozpor.

41. Pokiaľ ide o konštatovanie najvyššieho súdu, podľa ktorého zákonný pojem „náhodný výber“ nestojí osamote, ale jeho neoddeliteľnou súčasťou je aj ďalšie zákonné znenie, a to „aby bola vylúčená možnosť ovplyvňovania pridelenia vecí“, je potrebné uviesť, že toto dodatočné kritérium vylúčenia ovplyvňovania pridelenia vecí nie je primárne orientované ako bariéra pre procesnú stranu v praktickej možnosti podávania viacerých návrhov a následnej manipulácie s pridelenou vecou podľa jej predstáv o najvhodnejšom senáte alebo samosudcovi. Ústavný súd zastáva názor, že zákonom ustanovený príkaz vylúčenia možnosti ovplyvňovania vecí smeruje k určitej kvalitatívnej požiadavke na funkcionalitu elektronického systému.

42. Opodstatnenosť tohto záveru sa podáva už priamo z dôvodovej správy k zákonu č. 757/2004 Z. z. (§ 51), keď zákonodarca použil vetné spojenie «... aby bola vylúčená možnosť ovplyvňovania pridelenia vecí, t. j. „generátorom“», a tiež z bežného významu použitých výrazových prostriedkov, ktoré sú súčasťou posudzovaného textu. Už samotná formulácia príkazu na „vylúčenie možnosti ovplyvňovania pridelenia vecí“ sa z povahy vecí (v tomto prípade elektronického pridelovania) viaže k technickým a programovým prostriedkom a algoritmu ich pridelovania, a nie k možnostiam procesnej strany manipulovať s vecou podľa jej optimálnych predstáv o zákonnom sudcovi. Inými slovami, pojem pridelovania vecí sa spája výlučne s postupom súdu (strana vec neprideluje zákonnému sudcovi) pri určovaní zákonného sudcu, a nie s konaním procesnej strany. Preto možno uzavrieť, že zákonný príkaz na vylúčenie možnosti ovplyvňovania pridelenia vecí je orientovaný do sféry toho-ktorého súdu a v prípade pridelovania vecí pomocou technických a programových prostriedkov do nastavenia algoritmu tohto pridelovania tak, aby z pohľadu jeho funkcionality bola naplnená požiadavka náhodného výberu senátu alebo samosudcu, a to pri existencii aspoň dvoch alternatív (§ 51 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z.).

43. Sumarizujúc už uvedené, možno konštatovať, že z posudzovanej právnej úpravy vrátane jej dôvodovej správy a jej teleologického pozadia nič nesignalizuje, že naznačený problém dotknutej právnej úpravy by vykazoval znaky počiatočnej a zároveň nevedomej medzery v zákone, a taktiež nemožno identifikovať (a najvyšší súd to ani netvrdí) podstatnú a následnú zmenu spoločenských pomerov, ktorá by v okolnostiach danej veci z materiálne chápaného hľadiska vytvorila následnú (zakrytú) medzeru v zákone stojacu proti pôvodne prejavenej vôli zákonodarcu. Ústavný súd v tomto smere nespochybňuje, že analyzovaná právna úprava [§ 51 ods. 1, 2 a 4 písm. d) zákona č. 757/2004 Z. z.] môže byť z jej jazykového významu pre menej personálne početné súdy z pohľadu organizácie ich práce náročnejšia na jej presadzovanie (napr. časť sudcov bude musieť

byť v hraničných prípadoch pridelená do inej agendy), ale túto právnu úpravu nemožno zároveň označiť za nepoužiteľnú aj v situácii, ktorá je predmetom posudzovania v tomto konaní.

44. Ústavnému súdu z jeho postavenia v zásade neprináleží akokoľvek korigovať výklad práva realizovaný všeobecnými súdmi (vrátane súdu najvyššieho), pretože jeho úlohou je primárne ochrana ústavnosti, a nie zákonnosti. Napriek tomu, že ústavný súd je pomerne zdržanlivý voči interpretačným záverom všeobecných súdov týkajúcim sa podústavného práva, táto zdržanlivosť nie je bezmedzná a jej hranice sa prelínajú aj so situáciou, keď všeobecné súdy prekročia rámec možnej (zmysluplnej) interpretácie normatívneho textu a dopustia sa výkladového excesu s konzekvenciou následného porušenia čl. 46 ods. 1 ústavy (resp. čl. 6 ods. 1 dohovoru). O takýto prípad ide aj vtedy, ak orgány aplikácie práva síce aplikujú všeobecne prípustné interpretačné metódy, ale tieto použijú nesprávne alebo v situácii, ktorá ich použitie vylučuje. V prípade analógie alebo teleologickej redukcie je takouto situáciou neprítomnosť medzery v práve, ktorá by za prítomnosti relevantného teleologického pozadia mohla byť ich prostredníctvom vyplnená.

45. Vybočenie z týchto hraníc sa sprítomnilo aj v napadnutom uznesení najvyššieho súdu, keď najvyšší súd interpretoval zákonom ustanovené podmienky náhodného výberu senátu alebo samosudcu v rozpore s ich jasným jazykovým znením a úmyslom zákonodarcu, čím dotvoril zákon vytvorením osobitnej skupiny prípadov, v ktorých sa pravidlo náhodného pridelenia vecí neaplikuje. Tento prístup najvyššieho súdu bol zvolený v situácii, keď na takúto interpretačnú redukciu neboli (aj z doktrinálnych interpretačných prístupov) splnené predpoklady (najmä absencia počiatkovej, resp. následnej nevedomej medzery v zákone). Vo výsledku preto najvyšší súd presadil svoju vlastnú predstavu o optimálnom legislatívnom riešení, v dôsledku čoho vstúpil do priestoru, ktorý mu z jeho postavenia ako orgánu súdneho typu neprináleží, a tým zároveň otvoril priestor pre ústavný súd na jeho kasačné pôsobenie.

46. V závere je potrebné uviesť, že napadnuté rozhodnutie najvyššieho súdu má nepochybne svoju racionalitu a vnútornú logiku a nemožno si nevšimnúť aj jeho praktický dosah. Ani vecne však nejde o jediné možné riešenie danej problematiky, pričom podstatné je to, že výber optimálneho riešenia nie je vecou súdu, ale vecou uváženia zákonodarcu, čo má vo vzťahu k prideleniu veci súvzťažnosť určenú prostredníctvom čl. 2 ods. 2 ústavy.

47. Inými slovami a lapidárne, v predmetnej situácii nemožno výkladovo poprieť jednoznačne vyjadrené *ratio legis* dotknutého kľúčového ustanovenia, teda § 51 ods. 4 písm. b) zákona č. 757/2004 Z. z., ktorým je obligatórny náhodný výber (a taký môže byť len výber z najmenej dvoch sudcov v nadväznosti na odseky 1 a 2 označeného ustanovenia), čo platí konkrétne (aj a práve) pri pridelení veci po vylúčení sudcu, ktorému bola vec pôvodne pridelená. Tradičnú judikatúrnu líniu je teda potrebné od zakotvenia povinnosti náhodného výberu do zákona (aj po vylúčení sudcu) formulovať tak, že dôvodom na nutnú delegáciu je nemožnosť prideliť vec náhodným výberom na základe legálneho interného postupu, ak má byť taký výber podľa zákona obligatórne vykonaný.

48. Oproti tomu použitý postup v preskúmvanej veci, aj keď nenesie znaky manipulácie v duchu tzv. kabinetnej justície, nie je ani výberom sudcu, a teda už vôbec nie náhodným výberom. Ústava náhodný výber nepožaduje, ale ak ho požaduje zákon, sudca sa nemôže stať „zákonným sudcom“ v zmysle čl. 48 ods. 2 a v kontexte čl. 2 ods. 2 ústavy bez splnenia tejto zákonnej požiadavky.

Riešenie preferované najvyšším súdom by teda bolo z hľadiska absencie konfliktu s ústavou možné, ale len na základe zákonnej zmeny pri úprave dotknutej otázky.

49. Nie je bez zaujímavosti ani to, že uvedená okolnosť bola reflektovaná aj konajúcim okresným súdom (bod 5 tohto odôvodnenia).

50. Z už uvedených dôvodov ústavnému súdu neostávalo iné, než vyhovieť ústavnej sťažnosti sťažovateľa a rozhodnúť, že napadnutým uznesením najvyššieho súdu bolo porušené jeho základné právo na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy, základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 v spojení s čl. 8 ods. 2 listiny a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu). Zároveň podľa čl. 127 ods. 2 ústavy napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu).

51. Úlohou najvyššieho súdu v ďalšom konaní bude vo veci opätovne rozhodnúť v súlade s právnym názorom ústavného súdu a svoje rozhodnutie riadne odôvodniť.

VI.

Trovy konania

52. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 456,54 eur (bod 3 výroku nálezu). Pokiaľ ide o priznanú výšku nároku, bol viazaný návrhom sťažovateľa, inak by mu patrilo nárok na náhradu trov konania v rozsahu 856,75 eur.

53. Návrh na priznanie trov právneho zastúpenia ústavný súd posudzoval podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2024 je 343,25 eur a hodnota režijného paušálu je 13,73 eur. Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2024 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu) v celkovej výške 713,96 eur, čo po zvýšení o DPH predstavuje sumu 856,75 eur. Keďže sťažovateľ za jeden úkon právnej služby za rok 2024 požadoval náhradu v sume 181,17 eur, teda nižšej, než by mu patrila podľa vyhlášky, ústavný súd vychádzal pri rozhodovaní o náhrade trov konania so sťažovateľom požadovanej finančnej sumy a tiež z ním určenej sadzby za náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby za rok 2024 v sume 10,87 eur.

54. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. januára 2025

Ladislav Duditš
predseda senátu